

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА, ДЕМОГРАФІЯ ТА СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА

УДК 004:332.1

*Гарасим П.М.,
д.е.н., професор, декан обліково-економічного факультету,
Шевчук І.Б.,
к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики,
Львівська державна фінансова академія*

РОЛЬ І МІСЦЕ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Постановка проблеми. Тенденції розвитку сучасного інформаційного суспільства зумовлюють переорієнтацію регіонального управління та суб'єктів господарювання регіональної економіки на застосування інформаційних технологій (ІТ) у своїй діяльності. Використання ІТ значно сприяє модернізації інформаційно-телекомунікаційної системи регіону, скорочує управлінські витрати, змінює систему взаємовідносин суб'єктів регіональної економіки, розширює доступ товаровиробників та населення регіону до інформаційних джерел. Принципово змінюються можливості отримання, зберігання, поширення інформації, підвищується ефективність економічних контактів учасників регіональних ринків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Систематизацією накопичених знань і зарубіжного досвіду в теорії та практиці застосування сучасних інформаційних технологій у різних сферах діяльності займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як О. М. Томашевський, Г. Г. Цегелик, М. Б. Вітер, В. І. Дудук [4], А. В. Шевчук [8], П. С. Клімушин, О. В. Орлов, А. О. Серенко [6], О. В. Грицунов [1], М. А. Ожеван, С. Л. Гнатюк, Т. О. Ісакова, Д. В. Дубов [5] та ін. Однак, в їх наукових напрацюваннях недостатньо уваги приділено застосуванню інформаційних технологій для поглиблення регіональних досліджень, у практиці регіонального управління, територіального планування.

Постановка завдання. Мета статті – висвітлити й обґрунтувати необхідність застосування інформаційних технологій у забезпеченні перспективного розвитку регіональної економіки та як дієвого засобу підвищення ефективності управління нею.

Виклад основного матеріалу дослідження. У загальному розумінні інформаційна технологія - це цілеспрямована організована сукупність інформаційних процесів з використанням засобів обчислювальної техніки, що забезпечують високу швидкість обробки даних, швидкий пошук інформації, розосередження даних, доступ до джерел інформації незалежно від місця їх розташування [3].

З появою та повсюдним упровадженням ЕОМ і периферійної техніки настала ера комп'ютерної інформаційної технології, яка дістала також назву нової, сучасної, безпаперової. Основні принципи нової інформаційної технології (НІТ) - це інтегрованість, гнучкість та інформативність. Для неї характерні такі особливості [2, с.7-9]:

- робота користувача в режимі маніпулювання даними (а не програмування);
  - цілковита інформаційна підтримка на всіх етапах проходження інформації на основі інтегрованої бази даних, яка передбачає одну уніфіковану форму подання, зберігання, пошуку, відображення, відновлення та захисту даних;
  - безпаперовий процес опрацювання документа, коли на папері фіксується лише його остаточний варіант, а проміжні версії та необхідні дані, записані на машинні носії, доводяться до користувача через екран дисплея комп'ютера;
  - інтерактивний (діалоговий) режим розв'язування задач, що дає змогу користувачам активно впливати на цей процес;
  - уможливлення колективної (групової) співпраці для підготовки документів і виконання завдань на базі кількох персональних комп'ютерів, об'єднаних засобами комунікацій;
  - можливість адаптивної перебудови форм і способів подання інформації у процесі розв'язування задачі.
- Зважаючи на те, що поняття «інформаційна технологія» (ІТ) поширюється на всі області діяльності людини, оскільки інформація, що трансформується у дані, знання, інформаційні та

програмні продукти, технологічні винаходи – є невід'ємною частиною сьогодення [4], то доцільним є розгляд інформаційних технологій як ефективного інструменту забезпечення прогресивного функціонування економіки країни в цілому та її регіонів.

У цьому контексті, під інформаційною технологією слід розуміти сукупність методів, процесів і програмно-технічних засобів, об'єднаних в технологічний ланцюжок, що забезпечує збір, обробку, зберігання і відображення інформації з метою зниження трудомісткості процесів дослідження розвитку та функціонування регіональної економіки під дією різних чинників [8, с. 43-46], активізації її розвитку, розширення сфери діяльності регіональної політики, підвищення ефективності проектів регіонального соціально-економічного розвитку, забезпечення стійкості та цілісності суспільних відносин, що склались в межах різних регіонів.

До можливих точок прикладання інформаційних технологій і областей їх впливу на регіональну економіку можна віднести: інформаційне управління в цілому, технічне забезпечення, мережі зв'язку, загальні й електронні обчислювальні засоби, методи й моделі, програмне забезпечення й пакети прикладних програм.

Під впливом використання ІТ істотно змінюється характер регіональних досліджень. При цьому міняється не тільки характер цих процесів, але й відповідні їм організаційні структури.

Процес управління економічними процесами на регіональному рівні насамперед є інформаційним процесом, який пов'язаний із збиранням та опрацюванням інформації. Тому інформаційні технології безпосередньо впливають на ефективність управління, вони змінюють умови праці, зокрема, управлінської і залучають інформацію як предмет праці.

Інформаційні технології мають ряд властивостей, що дозволяє розглядати їх як один із найважливіших каталізаторів соціально-економічного розвитку регіонів, що прискорює підвищення ефективності роботи різних секторів регіональної економіки та економічне зростання, досягнення конкретних цілей соціального розвитку, а також розширення участі громадян у політичному житті суспільства й досягнення якісного рівня управління регіональним розвитком та територіальним плануванням.

По-перше, це їх здатність управляти знаннями, зокрема допомагати людям у зборі, обробці, зберіганні й поширенні знань. Управління знаннями є вкрай важливим в умовах глобалізаційних викликів, де розвиток часто залежить від вміння швидко здобувати й ефективно використовувати знання, а також оперативно передавати їх до органів державної влади та місцевого самоврядування, компаньйонів тощо.

По-друге, ІТ можуть допомогти підприємствам та організаціям у малорозвинених регіонах більш ефективно конкурувати із суб'єктами господарювання у високорозвинених регіонах, а також виходити на міжнародні ринки.

По-третє, інформаційні технології дозволяють вирішити багато неекономічних проблем через забезпечення доступу до інформації. Інтернет є невід'ємним елементом соціально-економічного розвитку регіонів та країни загалом, оскільки надає як окремим користувачам, так і компаніям фактично однаковий доступ до інформації, ресурсів, механізмів поширення й потенційних клієнтів.

По-четверте, за допомогою ІТ органи влади різних територіальних рівнів, державні організації й приватні компанії можуть функціонувати більш ефективно й продуктивно при менших витратах на управління як економікою регіону, основними ланками життєдіяльності регіону, так і виробництвом в умовах ринкових відносин тощо.

По-п'яте, вони суттєво підвищують продуктивність праці. Так, згідно результатів дослідження, проведеного організаціями Stockholm School of Economics (SSE Russia) і SSE Ring Research за підтримки компанії Microsoft, близько 50% валової доданої вартості в ряді галузей російської економіки (фінанси, телекомунікації, роздрібна торгівля, електроенергетика й харчова промисловість) створюється в результаті використання ІТ. Активне застосування ІКТ створює додаткові конкурентні переваги для компаній і всередині галузей, оскільки спостерігається пряма залежність між інтегральним рівнем ІТ-розвитку компаній і їхньою продуктивністю [7].

По-шосте, ІТ як концентроване вираження наукових знань і практичного досвіду дозволяє раціональним чином організувати той або інший досить часто повторюваний інформаційний процес із значною економією витрат праці, енергії людських і матеріальних ресурсів, необхідних для його реалізації.

Щодо соціальних аспектів застосування ІТ у регіональній економіці, то вони вже широко використовуються:

—при наданні медичних послуг (для проведення віддалених консультацій між пацієнтами й лікарями, встановлення діагнозів і навіть лікування; для збору даних як у дослідницьких цілях, так і з метою діагностики; для співробітництва «у режимі реального часу» між лікарями й медиками-дослідниками в різних регіонах та країнах світу; для підвищення швидкості й ефективності реагування організацій на епідемії; а також для загальної оптимізації й поліпшення якості медичних послуг);

—в освітній сфері (застосовуються для надання доступу до онлайн-навчальних програм і інших ресурсів; забезпечують дистанційне навчання; підтримують науково-дослідні мережі; сприяють

можливості отримання безперервного навчання протягом всього життя; поліпшують та оптимізують адміністративну діяльність у сфері освіти);

—при організації діяльності в сфері культури (розміщення інформаційних ресурсів для фандрайзингу в Інтернеті; презентація та поширення української культури у вітчизняному й світовому інформаційному просторі; музейні інформаційні проекти; створення мережі державних і комерційних артцентрів);

—в спорті (підготовка спортсменів та менеджерів спортивної діяльності, агітація, дослідження вболівальницького середовища, висвітлення спортивних змагань, управління тренувальним процесом).

Застосування інформаційних технологій в регіональній економіці перш за все має на меті:

—перехід до електронних форм документообігу між підприємствами, між підприємствами та контролюючими органами, між органами державної влади різних рівнів;

—побудова раціональної структури обміну інформацією всередині кожного суб'єкту господарювання в регіоні;

—структурування та впорядкування інформації щодо регіонального соціально-економічного розвитку;

—поліпшення інформаційного забезпечення регіонального управління;

—забезпечення доступу до інформації для користувачів з будь-якого куточка регіону;

—контроль та управління соціально-економічними процесами в регіоні;

—поліпшення ділового середовища регіону та поглиблення міжрегіональних відносин;

—розвиток інформаційного простору регіону;

—формування інформаційної культури в управлінців, у студентів, серед населення сільських та міських населених пунктів регіону тощо;

—підвищення ефективності та якості процесу прийняття управлінських рішень на всіх рівнях ієрархії управління регіоном, суб'єктами господарювання;

—активізації культурно-пізнавальної діяльності про регіон через інформаційно-пізнавальні портали;

—поглиблення міжрегіональних інформаційних зв'язків і розширення співробітництва між регіонами;

—сприяння більш вільному розміщенню виробництв, без обов'язкової прив'язки до великих міст;

—трансформацію економіки ресурсів в економіку знань як обов'язкової умови сталого розвитку регіонів. Крім того, розвиток економіки знань сприяє підвищенню глобальної конкурентоспроможності виробництва країни та її окремих регіонів. Він обумовлюється інтенсивністю розвитку трьох її складових: інновацій, освіти та інформаційно-комунікаційних технологій.

Сучасні ІТ в інформаційно-економічному середовищі мають виконувати такі функції, як: технічного засобу автоматизації процесів дослідження та управління регіональним розвитком, засобу зміни ключових ресурсів розвитку, засобу віддаленого інформаційного зв'язку, засобу мобільно працювати із інформацією у різних формах, засобу підтримки дослідницьких підходів до регіону як до ринку, складної територіально-суспільної системи тощо.

Висновки з проведеного дослідження. Важливість і значна роль інформаційних технологій в розвитку усіх сфер регіональної економіки є незаперечною. Адже їх застосування забезпечує підвищення ефективності управління на всіх рівнях, у державному й недержавному секторах економіки регіону, сприяє розширенню взаємодії між органами державної влади, місцевого самоврядування та громадянами за рахунок вільного й оперативного доступу до інформації. ІТ допомагають приймати економічно важливі рішення, а також безпосередню участь у процесі ефективного управління інноваційною, господарською, підприємницькою, функціональною діяльністю в регіоні. Вони дозволяють прорахувати й спрогнозувати результати соціально-економічного розвитку регіонів і на їх його основі прийняти вірне управлінське рішення щодо вирішення проблем регіональної економіки та перспектив розвитку.

Бібліографічний список

1. Грицунов О. В. Інформаційні системи та технології : навч. посіб. [для студентів за напрямом підготовки «Транспортні технології»] / О. В. Грицунов ; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2010. – 222 с.

2. Денісова О. О. Інформаційні системи і технології в юридичній діяльності : [навч. посібник] / О. О. Денісова. – К. : КНЕУ, 2004. – 307 с.

3. Інформаційні технології // Вікіпедія : Вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org>

4. Інформаційні технології та моделювання бізнес-процесів : [навч. посіб.] / [Томашевський О. М., Цегелик Г. Г., Вітер М. Б., Дудук В. І.]. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 296 с.
5. Інформаційні технології як фактор суспільних перетворень в Україні : [зб. аналіт. доп.] / [Ожеван М. А., Гнатюк С. Л., Ісакова Т. О. та ін.]; за заг. ред. Д. В. Дубова. – К. : НІСД, 2011. – 96 с.
6. Клімушин П. С. Інформаційні системи та технології в економіці : [навч. посіб.] / Клімушин П. С., Орлов О. В., Серенок А. О. – Х. : Вид-во ХарІ НАДУ «Магістр», 2011. – 448 с.
7. Россия в XXI веке: роль ИТ в современной экономике [Электронный ресурс]. – Режим доступу : <http://marslada.ru/357/466/731/2360/>
8. Шевчук А. В. Інформаційні технології в забезпеченні соціально-економічного розвитку регіону : [монографія] / А. В. Шевчук ; [відп. ред. : Л. К. Семів]. - Л., 2007. - 139 с.

Анотація

У статті обґрунтовується доцільність застосування інформаційних технологій для забезпечення перспективного розвитку регіональної економіки, ефективності управління соціально-економічним розвитком регіону. Доведено, що вони дозволяють перейти на якісно новий рівень господарювання, життя населення в регіоні та міжрегіональних відносин в умовах поглиблення інтеграційних процесів.

Ключові слова: регіон, інформаційні технології, регіональне управління, регіональна економіка.

Аннотация

В статье обосновывается целесообразность применения информационных технологий для обеспечения перспективного развития региональной экономики, эффективности управления социально-экономическим развитием региона. Доказано, что они позволяют перейти на качественно новый уровень хозяйствования, жизни населения в регионе и межрегиональных отношений в условиях углубления интеграционных процессов.

Ключевые слова: регион, информационные технологии, региональное управление, региональная экономика.

Annotation

In the article the feasibility of applying information technology to ensure long-term development of regional economy, the effectiveness of socio-economic development of the region. Proved that they can move to the next level of management, living in the region and interregional relations in the deepening of integration processes.

Key words: region, information technology, regional management, regional economy.

УДК 323.2:338.22.021.2

**Мех О.А.,
д.е.н., с.н.с., провідний науковий співробітник
Центру досліджень науково-технічного потенціалу
та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України**

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В УКРАЇНІ, ЯК УМОВА НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО ПРОГРЕСУ

Постановка проблеми. У розвинених країнах головною передумовою позитивних соціально-економічних зрушень є ефективна науково-технологічна та інноваційна діяльність, процес соціалізації науки і технологій. У свою чергу необхідною умовою для гармонійного інноваційного розвитку усіх секторів економіки, зокрема і участі в даному процесі приватних підприємницьких структур, діяльність яких пов'язана з науково-технологічним прогресом, є створення та ефективне функціонування системи партнерських відносин між державою і громадянським суспільством (ГС). Саме за умови існування ГС в економіку будь-якої країни починають приходити іноземні інвестиції, зокрема і в таку специфічну але надзвичайно актуальну у часи побудови постіндустріального суспільства сферу, як науково-технологічна та інноваційна діяльність, яка за своєю природою довготривала, ризикована та не рідко збиткова. Отже, зв'язок проблеми партнерських відносин між державою і громадянським суспільством з проблемою соціалізації науки і технологій є безперечним.